

עררים 3-4/2021

ועדת ערר לפי חוק העתיקות, התשל"ח-1978

לפני הרכב:
עו"ד יול ברדוש – יו"ר הועדה
ד"ר קטיה ציטרין-סילברמן – חברת הועדה
ד"ר יובל יקותיאלי – חבר הועדה

העוררים: .1. ד"ר דוד יסלזון
ע"י ב"כ עוה"ד שפאר, סיטון, הניג
.2. מוזיאון ישראל (חל"צ)
ע"י ב"כ עוה"ד אשר דובב ו/או ליאור חן

– נ ג ד –

המשיבה: רשות העתיקות
ע"י ב"כ עו"ד דן בהט, היועץ המשפטי

החלטה בעררים

עו"ד יול ברדוש – יו"ר הועדה

מבוא

1. לפנינו שני עררים לפי סעיף 36(א)(5) לחוק העתיקות, התשל"ח-1978 (להלן: "חוק העתיקות"), שהדיון בהם אוחד בהיות השאלות העובדתיות והמשפטיות בהם משותפות: ערר על החלטתו מיום 1.11.2021 של מנהל המשיבה, רשות העתיקות (להלן: "הרשות", "רשות העתיקות") שלא לאשר את הבקשה ליצוא כתב יד המכונה "מחזור נירנברג" (להלן: "המחזור" או "מחזור נירנברג").

מחזור נירנברג

2. מחזור נירנברג הוא כתב יד נדיר, המכיל מחזור לכל השנה, שכלל הנראה נכתב בגרמניה בשנים 1330-1331. הוא "עתיקה" כמשמעותה בסעיף 1 לחוק העתיקות.
3. בשנת 1951 נרכש המחזור והובא לארץ על ידי שלמה זלמן שוקן, מייסד אוסף שוקן. לאחר פטירתו בשנת 1959 נמסר חלק מהאוסף למכון שוקן וחלק אחר, ככל הנראה הפריטים היקרים יותר, ביניהם מחזור נירנברג, לחמשת יורשיו. במהלך השנים מכרו ארבעה מבין יורשים אלה וצאצאיהם כתבי יד שירשו כאמור, ביניהם את מחזור נירנברג, שנמכר בשנת

2007 לעורר 1, ד"ר דוד יסלזון (להלן: "ד"ר יסלזון"). המחזור מוצג עתה במוזיאון ישראל ויו"ר הוועדה, על דעת חבריה, נסע לראותו ולהתרשם ממנו. מדובר בספר גדול מימדים, עב כרס, מרשים, שדפיו נחזים להיות עשויים מקלף עליהם נכתב בכתב יד עברי, מעוטרים בצורה עשירה בציורים ואיורים.

עיקרי העובדות שאינן שנויות במחלוקת

4. ד"ר יסלזון הוא, כפי שמעיד על עצמו, אספן עתיקות, כתיב יד, ספרים ויודאיקה, שמקום מגוריו בשוויץ. בשנת 2007 הוא רכש, כאמור, את מחזור נירנברג.

5. ביום 23.8.2016 נתנה רשות העתיקות, באמצעות ד"ר איתן קליין, מפקח על המסחר בעתיקות (להלן: "ד"ר קליין"), אישור ליצוא המחזור למענו של ד"ר יסלזון בשוויץ, והוא הוצא מהארץ.

6. ביולי 2017 פנה עורר 2, מוזיאון ישראל (חל"צ) (להלן: "המוזיאון" או "מוזיאון ישראל"), לד"ר יסלזון וביקש לשאול את המחזור על מנת להציגו בתערוכת קבע של המוזיאון. לצורך כך, לבקשת המוזיאון, ביום 31.8.2017 הוציאה רשות העתיקות, באמצעות מר אילן חדד, מפקח על המסחר בעתיקות (להלן: "מר חדד"), אישור ליבוא המחזור.

בעקבות קבלת אישור היבוא ותוך התייחסות אליו, עוד באותו יום (31.8.2017) פנה נציג המוזיאון, ד"ר הנק ון דורניק (להלן: "ד"ר ון דורניק"), למר חדד כדלקמן:

"ביקשנו וקיבלנו אישור יבוא עבור כתב יד נדיר הושאל למוזיאון ישראל לחמישה שנים לפחות. המשאיל הוא איש חשוב מאד למוזיאון ישראל, מבקש האם הוא יכול לקבל מראש אישור הוצאה במידה והוא ירצה את הכתב יד חזרה מסיבה זו או אחרת לא צפויה. מאד אודה אם תוכל לעזור בזה" (שיבושי הלשון וההדפסה מופיעים במקור).

מר חדד השיב עוד באותו יום (31.8.2017) לד"ר ון דורניק, תוך התייחסות ישירה לד"ר יסלזון:

"אני לא נותן אישורים מראש, מלבד העובדה שלכל אישור יש תוקף של שנה בלבד. אתה יכול להרגיע את מר יסלזון שפריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק" (ההדגשה אינה במקור).

ביום 5.9.2017 העביר ד"ר ון דורניק לד"ר יסלזון את ההתכתבות המצוטטת לעיל עם מר חדד. ביום 3.10.2017 חתמו המוזיאון וד"ר יסלזון (שמענו, כאמור, בשוויץ) על חוזה ההשאלה של מחזור נירנברג למוזיאון עד ליום 1.9.2022. בעמודו הראשון של החוזה, תחת הכותרת "Special Conditions", נקבע בקשר להשבתו של המחזור למשאיל בתום ההשאלה:

"Subject to international custom regulations, the Property will be returned to the Lender address abroad".

7. ביום 10.12.2017 הגיע המחזור לארץ.

8. ביום 11.7.2021 ביקש המוזיאון מרשות העתיקות אישור ליצוא המחזור על מנת להשיבו לד"ר יסלזון בשוויץ, כהתחייבותו. המענה של רשות העתיקות על בקשת היצוא התקבל במכתבו מיום 1.11.2021 של מר אמיר גנור, מנהל היחידה למניעת שוד עתיקות (להלן: "מר גנור"), בשמו של מנהל הרשות, כדלקמן:

"בהמשך לשיחות ופגישה בנושא, מנהל רשות העתיקות ביקשני להשיב לפנייתכם.

א. בקשתכם לקבל אישור יצוא עבור כתב היד המכונה "מחזור נירנברג" נבחנה ברשות העתיקות.

ב. איננו מאשרים את בקשתכם ליצוא פריט זה מהנימוקים הבאים:

1. מבדיקה שערכנו עולה כי הפריט הוכרז בעבר "כעתיקה בעלת ערך לאומי".

2. בהתאם לחוק העתיקות התשל"ח-1978 סעיף 22 א' הסמכות לאשר יצוא פריט זה נתונה בידי שר התרבות בלבד ולא בידי אנשי רשות העתיקות.

3. עוד נציין כי הפריט הינו פריט עתיק בעל חשיבות מהמעלה הראשונה, תרבותית והיסטורית. הפריט נרכש ונמצא פיזית במדינת ישראל משנת 1951. אף לולא הכרזתו כ"עתיקה בעלת ערך לאומי" יש להניח כי לא היה מקום לאשר את ייצואו.

4. אנו ערים לעובדה שהונפק לפריט אישור יצוא בשנת 2016. אך אישור זה הוצא בטעות."

(כל ההדגשות במקור; להלן: "נימוקי הסירוב לבקשת יצוא המחזור").

9. למחרת, 2.11.2021, שלח מר גנור מכתב נוסף למוזיאון, שנושאו "הבהרה בנוגע לבקשתכם ליצוא מחזור נירנברג כתב יד נדיר משנת 1331":

"1. ברצוני להבהיר כי רשות העתיקות טרם עדכנה את לשכת שר התרבות בבקשתכם.

2. בימים הקרובים רשות העתיקות תעביר לשר התרבות את עמדתה המקצועית בנושא, על מנת שיוכל לקבל את החלטת האם להתיר או לדחות מתן אישור יצוא כמבוקש."

לא הובאו בפנינו ראיות המעידות שהבקשה להיתר יצוא של המחזור הועברה לשר התרבות, להחלטתו.

בחקירתנו הנגדית העיד מר גנור, שהייתה לו שיחה טלפונית עם שר התרבות חילי טרופר. מר גנור נמנע מלפרט את תוכן השיחה. לאחר אותה שיחה, ביום 15.11.2021, שבועיים לאחר שהודיע על הסירוב לאשר את בקשת היצוא, שלח מר גנור מכתב למר ראובן חביב ממשרד התרבות והספורט. במכתב פורטו ממצאי חקירה שערך מר גנור בקשר למחזור נירנברג והמסמכים שאיתר ברשות העתיקות. בסוף המכתב פרט מר גנור "משימות להמשך בדיקה": איתור מסמכים מסוימים. כאמור, **הבקשה ליצוא המחזור לא צורפה למכתב והשר לא התבקש להחליט אם לאשרה אם לאו.**

לא הוצגו בפנינו התייחסות או החלטה כלשהן של שר התרבות בבקשת הייצוא. בנסיבות אלו אנו מסיקים שבקשת הייצוא לא הובאה להחלטתו של שר התרבות.

בחינת נימוקי הסירוב לבקשת אישור יצוא המחזור

10. הנימוק הראשון והעיקרי עליו מתבססת ההחלטה שלא לאשר את יצוא המחזור הוא:

"מבדיקה שערכנו עולה כי הפריט הוכרז בעבר "כעתיקה בעלת ערך לאומי".

ההכרזה של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי לא הוכחה בפנינו:

10.1 רשות העתיקות לא הציגה את מסמכי הכרזתו של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי על ידי מי שהוסמך לכך בחוק העתיקות. היא הצהירה, שאין לה כיום את מסמך ההכרזה של המחזור (סעיפים 19 ו-38 לכתב התשובה לערר ד"ר יסלזון; להלן: **"כתב התשובה"**; סעיף 9 לתצהירו מיום 8.5.2022 של מר גנור). בחקירתנו הנגדית אישר מר גנור, שאין בידי רשות העתיקות פרוטוקול של ישיבת ועדה מקצועית, אם וככל שהייתה, שבה הומלץ בפני מנהל רשות העתיקות להכריז על המחזור כעל עתיקה בעלת ערך לאומי.

10.2 בנסותה להוכיח את קיומה של ההכרזה הציגה הרשות במצורף לכתב התשובה מסמכים ואמירות, שלטענתה **ניתן להניח** על בסיסם כי אי-שם בין השנים 1991-2005 הייתה הכרזה כזו (סעיף 38 הנ"ל). עיון במסמכים ובאמירות אלה מראה, שהם עסקו, רובם ככולם, בעיקרון לפיו חל איסור להוציא כתבי יד עתיקים מהארץ ללא אישור, איסור שממילא חל על כל עתיקה, בין שהוכרזה כבעלת ערך לאומי ובין אם לאו, בהיותו מעוגן בסעיף 22 לחוק העתיקות מאז חקיקתו בשנת 1978.

10.3 בהעדר מסמכי ההכרזה, מייחסת רשות העתיקות חשיבות מיוחדת (לרוב באותיות מודגשות) להוכחת טענתה לפיה **יתכן** שבעבר הוכרז המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי, למסמך שכותרתו **"פרוטוקול מס' 393 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט (של הכנסת) מיום ... 3 בפברואר 2005"** (נספח טו לכתב התשובה). על סדר יומה של הישיבה היה **"סיור בבית הספרים הלאומי, האוניברסיטה העברית"** (ההדגשה אינה במקור). בסיור נכחו יו"ר הועדה ח"כ מלי פולישוק-בלוך וח"כ אריה אלדד. הוזמנו להשתתף בו בעלי תפקידים באוניברסיטה העברית,

ביניהם נשיא האוניברסיטה פרופ' מנחם מגידור, ובעלי תפקידים בבית הספרים הלאומי, ביניהם מנהלו פרופ' יורם צפריר. **בסיור לא השתתף נציג כלשהו של רשות העתיקות.**

בתדפיס הלא חתום שמתיימר להוות פרוטוקול של הסיור, בפסקה האחרונה בעמ' 3, מיוחסת למשתתף שלא צוין שמו ("קריאה"), האמירה:

"היום אין כמעט בשוק ספרים כאלה – רובם נמצאים במוזיאונים או גלריות, והם נמכרים רק לעתים נדירות. יש מחזור שנקרא מחזור נירנברג, ששמור כעת בסוד – אסור להוציא אותו מהארץ" (ההדגשה אינה במקור).

בעקבות אמירה זו ומייד אחריה מופיעים דברים שמיוחסים לנשיא האוניברסיטה, פרופ' מנחם מגידור:

"יש מחזור והגדה, ששייכים למשפחת שוקן – כל אחד לחוד. הם רצו להוציא ולמכור את זה לפי חוק העתיקות, שר החינוך יכול להכריז על פריט מסוים כעל עתיקה בעלת ערך לאומי. זה לא אומר שהמדינה חייבת לרכוש את זה, אבל אסור להוציא את זה מהארץ. קצת כועסים עלינו אבל אנחנו גרמנו לכך שיכריזו על כך כעל עתיקה בעלת ערך לאומי" (ההדגשות אינן במקור).

בחינת המסמך וניתוח האמירות המצוטטות לעיל מצביעים על כך, שהמסמך חסר משקל ראייתי.

המסמך חסר כל זיקה לרשות העתיקות, שמנהלה הוא בעל הסמכות להכריז על עתיקה כבעלת ערך לאומי.

מדובר במסמך שהודפס על נייר לבן ולא על נייר פירמה רשמי של הכנסת או של ועדה מוועדותיה. בפינה השמאלית העליונה בעמוד הראשון מתנוססת באותיות מודגשות ההערה **"נוסח לא מתוקן"**, ללמדנו, שלא זו בלבד שהמסמך לא הודפס על נייר פירמה מתאים והוא גם לא נחתם, אלא תוכנו אף לא זכה לבדיקה, הגהה ואישור של המשתתפים בסיור, שאת דבריהם הוא מתיימר לשקף.

האמירות המיוחסות בו לפרופ' מגידור, פרופסור למתמטיקה, על-פניהן, הן בגדר עדות שמיעה אודות העובדות הרלבנטיות לענייננו וספק אם הן נכונות.

תחילה מייחס פרופ' מגידור לשר החינוך את הסמכות להכריז על עתיקה כבעלת ערך לאומי. כידוע, סעיף 19(א) לחוק העתיקות מקנה סמכות זו למנהל רשות העתיקות ולא לשר. אמירה זו מעוררת ספק בקשר למהימנות או דיוק המידע שנמסר לפרופ' מגידור, שבחר לשתף בו את אורחיו מהכנסת. בהמשך, מיוחסת לפרופ' מגידור אמירה מעורפלת לפיה, **"אנחנו גרמנו לכך שיכריזו על כך כעל עתיקה בעלת ערך לאומי"**. לא ניתן להבין – וככל הנראה גם רושמת "הפרוטוקול" לא הבינה או לא הספיקה לרשום – למה מיוחסות המילים "על כך" ולאיזה פריט בדיוק הן מתייחסות – האם למחזור נירנברג, להגדת נירנברג או לשניהם.

בנסיבות אלו, המסמך ותוכנו אינם מתעלים אף לרמה של עדות שמיעה בהקשר להכרזתו של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי ובהכרח לא ניתן לבסס עליו קביעה עובדתית כלשהי בהקשר שבו אנו עוסקים. כמבואר בסעיף 10.6 להלן, גם רשות העתיקות נמנעה מלקבוע בהסתמך על מסמך זה, כמו גם בהסתמך על המסמכים האחרים שצירפה לכתב תשובתה, שהמחזור הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי והסתפקה בהשערות בלבד לקיומה של הכרזה כזו.

10.4 המאוחר מבין המסמכים והאמירות שהוצגו כאמור היה משנת 2005 – 11 שנים לפני שניתן ההיתר ליצוא מחזור נירנברג. בתצהיר הראשון שניסחה וערכה בכוחות עצמה ואישרה את נכונותו בחקירתה הנגדית, הצהירה גב' יעל אוקון, עובדת הספרייה הלאומית, שבין השנים 2011-2018 שימשה כראש צוות מחלקת כתבי-יד והמכון לתצלומי כתב-יד בספרייה הלאומית (להלן: "גב' אוקון"):

"ככל שידוע לי על כל כתבי-היד של משפחת שוקן הוטל איסור על ידי רשות העתיקות להוציאם מהארץ, ואולם במהלך השנים ניתן אישור למרביתם בתנאי שיימסר צילום למכון ויועמד לרשות החוקרים" (שם, בסעיף 3).

גב' אוקון הוסיפה והצהירה באותו תצהיר:

"לא ברור לי למה דווקא למחזור זה (מחזור נירנברג) לא מאפשרים לצאת מהארץ כאשר בשנים האחרונות יצאו מהארץ בצורה חוקית כתבי-יד וקטעי גניזה חשובים כאשר אחד מהם אפילו נכתב בארץ ולא בגרמניה כמו המחזור" (שם, בסעיף 8).

קיבלנו התייחסות לעובדות אלו גם ממר אנג'לו מרדכי פיאטלי, אוצר אוסף כתבי היד והדפוסים של ימימה ודוד יסלזון (להלן: "מר פיאטלי"). בחקירתו הנגדית העיד מר פיאטלי על השכלתו וניסיונו בתחום כתבי יד וספרים עתיקים ויודאיקה, הוא שמאי של פריטים כאלה ויועץ בקשר אליהם לבתי מכירות פומביות ידועים. לכתב הערר של ד"ר יסלזון צורף תצהירו של מר פיאטלי לאימות העובדות הכלולות בו, ביניהן העובדות שנכללו בסעיף 16 לאותו כתב:

"למיטב הידיעה, מתוך קבוצת 40 כתבי היד שנמכרו על ידי יורשי שוקן שהוזכרה לעיל, התבקשו והתקבלו אישורי ייצוא ל-37 כתבי יד. לגבי שלושת כתבי היד הנותרים מקבוצת ה-40, לא הוגשה בקשה להיתר ייצוא בעניינם."

מר פיאטלי הוסיף בעניין זה בתצהירו מיום 13.10.2022:

"אני חוזר ומדגיש כי החל משנת 2005 ניתנו אישורי ייצוא לכל כתבי יד שוקן שייצואם התבקש, כולל החשובים ביותר, כגון הגדת לומברדיה הנ"ל (בשנת 2005), הגדת נירנברג השנייה (בשנת 2014), תנ"ך שוקן (בשנת 2018) והמחזור האיטלקי של שוקן (בשנת 2018). כתבי היד הנ"ל, לכל הדעות, מבחינה אומנותית עולים על מחזור נירנברג" (ההדגשה במקור); שם, בסעיף 17; מר פיאטלי חזר על עובדות אלו גם בחקירתו הנגדית).

העובדות המובאות לעיל מראות, שגם אם במועד מסוים נקבע איסור להוציא מהארץ כתב יד עתיק דוגמת כתבי היד העתיקים שבאוסף שוקן עליהם נמנה המחזור, עם שינוי העיתים, ואולי גם בעקבות שינויים בבעלי תפקידים רלבנטיים, בוטל האיסור וניתן אישור יצוא. כך הפכו מקרים אלה, שכל אחד מהם היה בגדר "יוצא מהכלל", ל-"כלל". ללמדנו, שהימנעות ממתן אישור יצוא בעיתוי מסוים, כשלעצמה, לא היוותה מחסום לשינויה של עמדה זו בחלוף השנים, ואין בה, כשלעצמה, כדי להעיד על כך שכתב יד עתיק מסוים הוכרז, או לא הוכרז, כעתיקה בעלת ערך לאומי.

10.5 לאור האמור לעיל, איסור להוציא את המחזור מישראל, אם וככל שנקבע 11 שנים ויותר לפני שניתן היתר לייצוא שלו בשנת 2016, כשלעצמו, אין בו כדי להעיד על הכרזתו של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי. למסקנה זו משנה תוקף שעה שלא נקבעו קריטריונים להכרזה על עתיקה כבעלת ערך לאומי – ולטענת רשות העתיקות לא ניתן לקבוע קריטריונים כאלה.

10.6 אף רשות העתיקות נמנעה מלקבוע באופן נחרץ בהסתמך על המסמכים והאמירות שהציגה את דבר קיומה של ההכרזה על היות המחזור עתיקה בעלת ערך לאומי. בכתב התשובה היא הסתפקה **בהשערות** בדבר קיומה של הכרזה כזו (כל ההדגשות אינן במקור):

".... **ויתכן ואף הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי**" (סעיף 4 לכתב התשובה);

".... **ככל הנראה בין שנת 1991 ועד שנת 2005, הוכרז הפריט גם כעתיקה בעלת ערך לאומי, בהתאם לסעיף 19 לחוק העתיקות. רשות העתיקות לא איתרה את המסמך המקורי בנושא, ואולם חלק מהמסמכים אשר יפורטו להלן מתייחסים לכך במפורש**" (סעיף 19 לכתב התשובה);

".... **ככל ואכן היתה גם הכרזה על הפריט כנכס בעל ערך לאומי**" (סעיף 41 לכתב התשובה);

".... **כי יתכן והפריט אף הוכרז בהמשך כעתיקה בעלת ערך לאומי**" (סעיף 43 לכתב התשובה).

לאימות העובדות עליהן מסתמכת רשות העתיקות בכתב התשובה, **כולל ההשערות המצוטטות לעיל**, צורף, בין היתר, תצהירו מיום 30.12.2021 של מר גנור, שחודשיים בלבד לפני כן, במכתב מיום 1.11.2021, **בנימוק המרכזי לסירוב להתיר את יצוא המחזור הוא קבע באופן נחרץ וללא סייג שהמחזור הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי**.

10.7 אנו עוסקים בכתב יד שרשות העתיקות מייחסת לו חשיבות רבה עד כדי כך, שהיא **מניחה** כי הוא הוכרז כעתיקה **בעלת ערך לאומי**. לטענתה, הכרזה כזו אינה טעונה הליכים מיוחדים או פרסום אלא, כמצוות סעיף 19(א) לחוק העתיקות, די במסירת הודעה על ההכרזה למחזיק בעתיקה. בהתאם לתפיסתה זו של הרשות, די

במסירת הודעה אישית למחזיק בעתיקה לפני למעלה מ-30 שנה (בשנת 1991, למשל) כדי שתחול, ללא הגבלת זמן, על כל אדם חזקה לפיה הוא יודע על ההכרזה, והיא תחייב כל מחזיק מאוחר יותר באותה עתיקה, גם בחלוף עשרות שנים, מבלי שנמסרה לו הודעה על כך ומבלי שניתן פרסום רשמי להכרזה.

פרשנות זו אינה מקובלת עלינו. הכרזה של עתיקה כבעלת ערך לאומי עלולה לפגוע בקניינו של אדם, במיוחד ברוכש פוטנציאלי. אפשרות זו מחייבת לא רק לשמור בצורה נאותה על מסמכי ההכרזה, כולל פרוטוקול הועדה המקצועית שהמליצה על ההכרזה, אלא גם לנהל מרשם מתאים שפתוח לעיון הציבור. בהיעדר מרשם כזה, מנועה רשות העתיקות מלייחס ידיעה של ההכרזה למי שלא קיבל הודעה עליה לפי סעיף 19(א) לחוק העתיקות.

10.8 כמבואר לעיל, למרות החשיבות שמייחסת רשות העתיקות למחזור, העיד מר גנור שלא נמצאו מסמכי ההכרזה שלו כעתיקה בעלת ערך לאומי, לא נמצא פרוטוקול ישיבה של ועדה מקצועית שהמליצה על ההכרזה ולא נמצאו אישורים כלשהם על שליחת ההודעה על ההכרזה בדואר רשום, אם וככל שנשלחה בדרך זו. כן לא קיים פנקס או מרשם של פריטים בעלי ערך לאומי. העידו בפנינו מר גנור וד"ר קליין, שהמחזור גם לא אותר במרשם כלשהו של עתיקות בעלות ערך (מדעי) מיוחד שמנהלת רשות העתיקות.

10.9 האם רשות העתיקות מסרה הודעות על ההכרזה למעורבים בערר זה?

ד"ר יסלזון, שרכש את המחזור בשנת 2007, העיד בתצהירו מיום 30.9.2022:

"מעולם לא אני או מי מטעמי קיבלנו הודעה לפיה המחזור הינו עתיקה בעלת ערך לאומי. לראשונה שמעתי על התייחסות המשיבה למחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי במסגרת תשובתה באמצעות מר אמיר גנור לבקשת הייצוא האחרונה." (סעיף 8 לתצהיר).

מר פיאטלי, שטיפל בשעתו בעבור ד"ר יסלזון ברכישת המחזור, העיד בתצהירו מיום 13.10.2022:

"מעולם לא שמעתי כי המחזור הוגדר כעתיקה בעלת ערך לאומי כלשון החוק, לא במהלך מו"מ, לא בשיחות שקיימתי עם יורשי זלמן שוקן השונים או עם עו"ד זלצמן (שייצג את מוכרי המחזור) ולא בכל הזדמנות אחרת." (סעיף 15 לתצהיר).

"לפני מספר חודשים, בשיחה שקיימתי עם עו"ד יורם בר-סלע, ששימש שנים רבות כיועץ המשפטי של רשות העתיקות, הוא אישר לי כי מעולם לא הוגדר המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי וכי למיטב ידיעתו מעולם לא הוכרז שום כתב יד או עתיקה אחרת ככזה." (סעיף 16 לתצהיר).

העידה בהקשר זה גב' אוקון, עובדת הספרייה הלאומית:

"לא היה ידוע לי אז (בשנת 2016 עת ניתן אישור ליצוא המחזור) ולא ידוע לי היום שהמחזור הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי, באופן כללי לא ידוע לי על כתבי-יד אחרים שהוכרזו כעתיקות בעלי ערך לאומי" (שם, בסעיף 9).

העיד מר שרון ארז, ראש אגף הכספים במוזיאון, בתצהירו מיום 31.8.22:

"מוזיאון ישראל או מי מטעמו מעולם לא קיבל הודעה על היות המחזור "עתיקה בעלת ערך לאומי". (סעיף 6 לתצהיר).

בכתב התשובה חזרה הרשות והדגישה כי "**בתחילת שנות ה-2000 מחזור נירנברג היה ידוע בציבור כעתיקה שהוכרזה כנכס בעל ערך לאומי**" (סעיף 37 לכתב התשובה. ההדגשה במקור). לאור העדויות המצוטטות לעיל של ד"ר יסלזון, מר פיאתלי, גב' אוקון מהספרייה הלאומית ומר ארז ממוזיאון ישראל, לא ברור לאיזה "ציבור" מתכוונת רשות העתיקות בטענה עובדתית זו.

העדויות המצוטטות לעיל עולות בקנה אחד עם הרקע הכללי עליו העיד מר גנור בחקירתו הנגדית, המטיל ספק בעצם קיומן של עתיקות שהוכרזו כבעלות ערך לאומי. מר גנור העיד שרק פעם אחת נתקל בהכרזה על פריט ארכיאולוגי – ארון קבורה מהתקופה הביזנטית – כעתיקה בעלת ערך לאומי ולא אותרו פריטים נוספים שזכו להכרזה כזו. בכפוף לכך הוסיף מר גנור:

"אני אישית לא הכרזתי ולא ביקשתי להכריז על עתיקה כבעלת ערך לאומי ולכן לא נדרשתי לשאלת ניהול מרשם של פריטים שהוכרזו. צריך להיות מרשם כזה. לא איתרנו פריטים נוספים שהוכרזו כבעלי ערך לאומי".

10.10 רשות העתיקות טענה, שבהתאם לדיני הראיות די בכך שקיימות ראיות נסיבתיות המוכיחות ברמת ההוכחה הנדרשת במשפט אזרחי את קיומה של ההכרזה, ולא נדרשת רמת הוכחה מעל לכל ספק סביר, כנדרש במשפט הפלילי.

מעבר לשאלה, האם המסמכים שהציגה הרשות והעדויות מטעמה מוכיחים ברמת ההוכחה הנדרשת במשפט אזרחי את קיומה של ההכרזה, ואיננו סבורים כך, ההכרזה שבה אנו עוסקים אינה הכרזה דקלרטיבית אלא הכרזה קונסטטיטוטיבית. עצם ההכרזה הופכת את הפריט לעתיקה בעלת ערך לאומי עליו מטיל החוק הגבלת עבירות המכבידה על מימוש זכות הקניין בו. להבדיל מפריט שלא זכה להכרזה כזו, שהסמכות לאשר את היצוא שלו הוקנתה בחוק למנהל רשות העתיקות, הסמכות להתיר יצוא של עתיקה בעלת ערך לאומי הופקדה בחוק בידי אינסטנציה גבוהה יותר, שר התרבות. לכן, בהיעדר מסמכי ההכרזה על המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי, לא קיימת הכרזה כזו ואיננו עוסקים בעתיקה בעלת הכרזה כזו.

10.11 לאור כל האמור לעיל, אנו קובעים שלא הוכחה ההכרזה על מחזור נירנברג כעתיקה בעלת ערך לאומי ומנהל רשות העתיקות לא יכול היה לבסס את סירובו לאשר את יצוא המחזור תוך הסתמכות על הכרזה שקיומה לא הוכח.

11. הנימוק השני עליו מתבססת ההחלטה שלא להתיר את יצוא המחזור קובע:

"בהתאם לחוק העתיקות התשל"ח-1978 סעיף 22 א' הסמכות לאשר יצוא פריט זה נתונה בידי שר התרבות בלבד ולא בידי אנשי רשות העתיקות."

משלא הוכח שמחזור נירנברג הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי, הופך אזכורו של סעיף 22(א) לחוק העתיקות, שדן רק בעתיקות שזכו בהכרזה כזו, ללא רלבנטי. בהיעדר הכרזה כאמור, הסמכות לדון במתן היתר ליצוא המחזור אינה בידי שר התרבות אלא בידי מנהל רשות העתיקות לפי סעיף 22(ב) לחוק העתיקות. סעיף 36(א)(5) לחוק העתיקות מקנה לוועדה זו סמכות לדון בערר על החלטתו של מנהל רשות העתיקות בלבד, להבדיל מהחלטתו של שר התרבות.

12. הנימוקים השלישי והרביעי עליהם מתבססת ההחלטה שלא לאשר את יצוא המחזור קובעים:

"עוד נציין כי הפריט הינו פריט עתיק בעל חשיבות מהמעלה הראשונה, תרבותית והיסטורית. הפריט נרכש ונמצא פיזית במדינת ישראל משנת 1951. אף לולא הכרזתו כ"עתיקה בעלת ערך לאומי" יש להניח כי לא היה מקום לאשר את ייצואו. אנו ערים לעובדה שהונפק לפריט אישור יצוא בשנת 2016. אך אישור זה הוצא בטעות."

נימוקים אלה קשורים האחד בשני ולכן נדון בהם ביחד:

12.1 ספק אם לנימוק השלישי, ההיפותטי, לפיו "אף לולא הכרזתו כ"עתיקה בעלת ערך לאומי" יש להניח כי לא היה מקום לאשר את ייצואו" (ההדגשה אינה במקור) היה מלכתחילה מקום בנימוקי הסירוב להתיר את היצוא. יתכן שהיה מקום לנימוק כזה אם הייתה זאת הפעם הראשונה שמבקשים היתר יצוא. אין זה המצב בפרשה שבפנינו, כאשר אפשרות היפותטית זו מובאת לאחר שקדמו לה שני מצגים אותם יצרה רשות העתיקות כלפי ד"ר יסלזון ובהסתמך עליהם הוא שינה את מצבו ושלח את המחזור לארץ כדי להשאילו למוזיאון: האחד, אישור ליצוא המחזור שנתנה הרשות בשנת 2016, והשני, מיום 31.8.2017, בטרם נעתר ד"ר יסלזון לבקשת המוזיאון להביא את המחזור לארץ, בו הודיעה הרשות לנציג המוזיאון, ש-"אתה יכול להרגיע את מר יסלזון שפריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק". אין מחלוקת שהמחזור הוחזר לישראל באופן חוקי באמצעות היתר יבוא שהנפיקה רשות העתיקות.

12.2 הרשות אינה יכולה להתעלם מהחלטותיה הראשונות (היתר היצוא משנת 2016 והמצג שיצרה ביום 31.8.2017) בבואה להחליט בהחלטה השנייה (בקשת היצוא הנוכחית), או בלשונו של פרופ' יצחק זמיר, שופט לשעבר בבית המשפט העליון, בספרו **הסמכות המינהלית** (כרך ב' – ההליך המינהלי, 2011):

"הרשות המינהלית, שעה שהיא שוקלת אם לשנות או לבטל החלטה, חייבת להיות מודעת למשמעות השינוי שיחול בעקבות ההחלטה השנייה. עצם הקיום של ההחלטה הראשונה והמציאות שנוצרה על יסוד אותה החלטה הם שיקול ענייני. וכך ביטא זאת השופט ברק: "במסגרת קבלת ההחלטה השנייה, בה חוזרת הרשות המינהלית מההחלטה הראשונה, עליה להתחשב בהחלטה הראשונה. אכן, החלטה זו יצרה מציאות נורמטיבית חדשה, היא ביססה הסתמכות ולעתים אף שינוי מצב לרעה. שינוי בהחלטה זו עשוי לפגוע בציפיות סבירות. יש לשקול עניין זה במסגרת האיזון הכולל, הבוחן את סבירותה של ההחלטה השנייה. על כן, יהיו בוודאי מקרים, בהם רשות לא תהא רשאית לקבל בדיעבד החלטה שרשאית הייתה לקבלה מראש. בין ה'מראש' לבין ה'בדיעבד' חלף זמן, התרחשו אירועים, נוצרה מציאות חדשה. כל אלה עשויים להפוך את ה'בדיעבד' לבלתי סביר, למרות שאילו נתקבל 'מראש' היה הוא סביר בהחלט". (שם, בעמ' 1395).

12.3 רשות העתיקות טוענת עתה שהיתר היצוא שניתן בשנת 2016 הוצא בטעות וכעדוּתו של מר גנור:

"הבעיה כאן היא שקרתה טעות מנהלית בשנת 2016. מישהו נרדם בשמירה. בשונה מכל המדיניות של רשות העתיקות במשך ה-30-40 השנים האחרונות ונתן לזה אישור יצוא בחוסר תשומת לב או בתוך תקלה כזו או אחרת, ועכשיו על סמך אותה טעות רוצים לרכב. זה בעצם... עכשיו יש לנו את הכלי הזה, המחזור נמצא בארץ ויש לנו אפשרות לתקן את הטעות לטובת מדינת ישראל, לטובת עם ישראל. זה כל הסיפור פה."

האם אכן אירעה טעות באישור בקשת היצוא בשנת 2016? ואם כן, האם בנסיבות שהוכחו זה מסוג הטעויות שלרשות העתיקות, כרשות מנהלית, מותר לתקן?

מתן ההיתר ליצוא מחזור נירנברג בשנת 2016

13. במענה לשאלות הועדה תאר ד"ר קליין בתצהירו מיום 8.5.2022 את האופן שבו בחן ואישר ביום 23.8.2016 את יצוא המחזור לד"ר יסלזון בשוויץ. עיקרי העובדות עליהן הצהיר ד"ר קליין בתצהירו:

"בקשת הייצוא הנידונה כאן הוגשה בתאריך 21.8.2016 באופן מקוון דרך מסלול של המכס. בהיותי מפקח על המסחר בעתיקות בתקופה זו הייתי אחראי על בדיקת בקשות יבוא וייצוא עתיקות והחלטה האם לאשרן או לדחותן. הבקשה הוגשה על ידי Angelo

Piattelli. כמקבל המשלוח בחו"ל צויין מר דוד יסלזון משוויץ. הפריט קוטלג בבקשה ככתב יד מעור ונכתב בתיאור נוסף כי מדובר ב-Ashkenaz Machzor, Ashkenaz 1331, ובהערות נכתב כי הפריט קוטלג דיגיטלית על ידי הספרייה הלאומית. כן נוסף לבקשה תצלום של דף מתוך כתב היד שכותרתו – Jes. 9. Schoc. 24100.

"כיוון שאיני מומחה לכתבי יד עתיקים אלא בהכשרתי אני ד"ר לארכיאולוגיה התקשרתי לד"ר יעל אוקון [טעות: גב' אוקון אינה בעלת תואר ד"ר], ראש מחלקת כתבי יד בספרייה הלאומית [טעות: תפקידה היה ראש צוות מחלקת כתבי-יד והמכון לתצלומי כתבי-יד], אשר שימשה כמומחית לתחום זה ואיתה התייעצתי בבקשות דומות. שאלתי את יעל במה המדובר והאם ניתן לאשר את ייצוא הפריט. יעל השיבה כי מכיוון שהפריט קוטלג דיגיטלית על ידי הספרייה היא לא רואה מניעה שלא לאשר את ייצוא הפריט. לאור התייעצות זאת אישרתי בתאריך 23.8.2016 את הבקשה.

"יודגש כי בתקופה זו לא הכרתי את אוסף שוקן וגם לא ידעתי מהו מחזור נירנברג ומהי חשיבותו, ועל כן החלטתי האם לאשר או לדחות את הבקשה הייתה בהסתמך על הייעוץ שערכתי עם הספרייה הלאומית" (סעיף 3 לתצהיר).

בהשיבו לשאלת הועדה על סמך אלו קריטריונים קבע את אישור הייצוא, השיב ד"ר קליין:

"על סמך נוהל 4.12 – אישור הוצאת עתיקות לחו"ל. ואבהיר – בעת שהתקבלה הבקשה הנידונה היינו בעיצומו של תהליך חידוש ועדכון הנוהל ועבדנו בהתאם לקריטריונים של טיוטת נוהל חדשה, אשר על פיה בעמוד 3 בסעיף 5(ו) נקבע כי אישור ייצוא ספרים ו/או כתבי יד עתיקים יינתן לאחר התייעצות עם מומחי הספרייה הלאומית." (סעיף 9 לתצהיר).

"אזכיר כי בעת בדיקת הבקשה בשנת 2016 לא ידעתי כי לפני מונחת עתיקה בעלת ערך לאומי ומדעי מיוחד והסתמכתי על המלצתה של ד"ר אוקון מהספרייה הלאומית" (סעיף 11 לתצהיר).

14. אף שהליכי טיפולו של ד"ר קליין בבקשת הייצוא ובאישורה נראים תואמים את הנוהל שנהג אותה שעה ברשות העתיקות, נוהל 4.12, בתצהירו עתה הוא רואה מקום להצדיק את החלטתו בנימוק, שהוא לא ידע "שלפני מונחת עתיקה בעלת ערך לאומי ומדעי מיוחד", ללמדנו שאילו ידע עובדות אלו היה מחליט אחרת. הראיות המונחות בפנינו שוללות אפשרות זו.

15. לא רק בפני ד"ר קליין לא הוכח בשעתו שהמחזור הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי – ובהכרח לא ידע על כך – אלא גם בפנינו לא הוכחה עובדה זו, וכמבואר בסעיף 10.6 לעיל, אף רשות העתיקות העלאת השערות בלבד לקיומה. לפיכך, גם במבט לאחור, בשנת 2016 לא היה אפשר להביא לידיעתו של ד"ר קליין הכרזה של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי בהעדר מסמכי ההכרזה.

16. הטענה בדבר היות המחזור בעל ערך מדעי מיוחד לא נכללה בנימוקים לדחיית הבקשה הנוכחית להיתר ייצוא ולכן אינה רלבנטית. למעלה מהדרוש נוסף, שלא הוצגו בפנינו ראיות

המעידות על כך שהמחזור הוכרז אי-פעם לפי סעיף 24(א) לחוק העתיקות כבעל חשיבות מדעית מיוחדת. יתירה מכך: העיד בפנינו מר גנור, שהמחזור לא נמצא במרשם שרשות העתיקות חייבת לנהל לעתיקות כאלו לפי סעיף 24(ב) לחוק העתיקות. גם ד"ר קליין אישר, שלמיטב זכרונו המחזור אינו מופיע במרשם האמור.

17. בתצהירה העידה גב' אוקון על ההתייעצות והשיקולים שהיו בבסיס ההמלצה שנתנה לד"ר קליין באוגוסט 2016 להתיר את יצוא המחזור. בטרם השיבה לפנייתו של ד"ר קליין, היא התייעצה עם ד"ר אביעד סטולמן, הממונה עליה, שאישר את ההמלצה להתיר את יצוא המחזור וחיווה דעתו שלא קיימת סיבה למנוע את הוצאת כתב היד מהארץ לאחר שצילום דיגיטלי באיכות מעולה התקבל בספרייה הלאומית ואף הועמד לרשות החוקרים ללא הגבלות.

התרשמותה של גב' אוקון מהתייעצות זו ומהתייעצויות בעבר בנושאים אלה עם רפאל וויזר ז"ל, שהיה מנהל מחלקת כתבי יד במשך שנים רבות, ועם עו"ד טנה שפניץ הייתה, שקיימים שיקולים נוספים מעבר לשיקולים של נדירות או חשיבות הפריט: קושי משפטי רציני בהטלת הגבלה על החופש של בעל הפריט להוציאו מישראל, שכן חופש זה מעוגן בזכות הקניין; הטלת הגבלה על הוצאת כתבי יד וספרים מהארץ תוביל בהכרח לתופעות של הברחתם וכך תאבד האפשרות להשיג צילום של הפריט.

18. הראיות עליהן עמדנו לעיל מוכיחות קיומו של הליך סדור וענייני בקבלת ההחלטה להתיר את יצוא המחזור, שתאם את הנוהל שהנהיגה רשות העתיקות באותה עת. ההליכים קוימו על ידי בעל תפקיד שמנהל רשות העתיקות אצל לו את הסמכות להתיר יצוא עתיקות לצרכי מסחר ו/או אספנות (ראה נוהל 4.12): האחראי על הפיקוח על המסחר בעתיקות, תפקיד שד"ר קליין מילא באותה עת. ד"ר קליין התיר את יצוא המחזור לאחר שהמומחים לכתבי יד עתיקים בספרייה הלאומית, עמם נהג להתייעץ בעבר בהתאם לנוהל המחייב, המליצו לאשר את היצוא. בנסיבות אלו לא נפלה טעות באישור בקשת היצוא של המחזור בשנת 2016.

הטעות המיוחסת למתן היתר היצוא בשנת 2016

19. רשות העתיקות טוענת, בניגוד למסקנה אליה הגענו, שההיתר משנת 2016 ליצוא מחזור נירנברג הוצא בטעות.

20. מהטעון של רשות העתיקות ניתן להבין כי הטעות הנטענת נבעה לדעתה מכך, שהעובדות המונחות ביסוד ההחלטה הנוכחית שלא להתיר את יצוא המחזור, לפיהן המחזור הוא בעל חשיבות מהמעלה הראשונה מבחינה תרבותית והיסטורית, והוא הוכרז כביכול בעבר כ"עתיקה בעלת ערך לאומי" ונאסר יצואו, לא היו ידועות לד"ר קליין ולכן היתר היצוא שנתן בטעות יסודו.

21. ד"ר קליין נשאל בחקירתו הנגדית שאלות ביחס לסיבות שגרמו לדעתו לטעות הנטענת בהוצאת היתר היצוא בשנת 2016, היתר שהוא חתום עליו. בתשובותיו הוא נמנע מליטול

אחריות לטעות, אם וככל שאירעה. הוא העיד שהסיבה לטעות הייתה, **כך הוא חושב**, שלא הוצגו בפניו כל המסמכים הנוגעים לפריט, מסמכים האוסרים את היצוא שלו. סיבה נוספת לטעות הנטענת הייתה לדברי ד"ר קליין, שמר פיאטלי המתין עד שיתחלפו בעלי תפקידים ברשות העתיקות וניצל את ההזדמנות שממלאי התפקידים החדשים לא מודעים לעבר. ד"ר קליין סיכם נקודה זו בקבעו: **"יכול להיות שזה נכון או לא נכון. זו התחושה שלי"**.

22. להוכחת טענותיה בדבר חשיבותו של מחזור נירנברג, איסור היצוא שלו בעבר והמסקנה לפיה ככל הנראה הוכרז המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי, צירפה כאמור רשות העתיקות אוסף מסמכים לכתב התשובה, מסמכים שנוצרו לפני שנת 2016. לדברי מר גנור בחקירתו הנגדית, לכתב התשובה צירפה רשות העתיקות את כל המסמכים מהעבר שהוא מצא בחקירות שערך בעקבות בקשת היצוא הנוכחית.

כן הגישה רשות העתיקות, בעקבות חקירתו הנגדית של מר גנור, מכתב מיום 15.11.2021 ששלח האחרון למר ראובן חביב ממשרד התרבות והספורט, שנושאו **"מחזור נירנברג – בדיקת חומרי ארכיון ברשות העתיקות"**. במכתב כותב מר גנור, בין היתר:

"לבקשת מנהל רשות העתיקות אלי אסקוזידו ערכנו בדיקה מקיפה בחומרי הארכיון ברשות העתיקות ואיתרנו תכתובת רבה בנושא "אוסף שוקן" ו"מחזור נירנברג". נמצאו מסמכים רבים העוסקים במחזור נירנברג." (סעיף 1 למכתב; ההדגשות אינן במקור).

בהמשך המכתב מונה מר גנור את המסמכים אליהם כיוון את דבריו המצוטטים לעיל, שכולם צורפו לדבריו לכתב התשובה. המאוחר מבין מסמכים אלה הינו מיום 7.6.2005, למעלה מ-11 שנים לפני בקשת היצוא בשנת 2016 ואישורה על ידי ד"ר קליין. אם וככל שד"ר קליין כיוון בעדותו למסמכים אלה כמסמכים שלא היו בפניו בשנת 2016, מעבר לשאלה אם היה במסמכים אלה כדי להוביל להחלטה שונה, לא הוברר מדוע הם, שהיו מונחים בארכיון רשות העתיקות ועליהם מבססת רשות העתיקות את טיעוניה, לא היו בהישג ידו של ד"ר קליין ולא היו מונחים בפניו בעת שהתיר בשעתו את יצוא המחזור.

השאלה העיקרית בהקשר זה היא, האם וכיצד, אם בכלל, היה משפיע המידע הנוסף הכלול במסמכים אלה – כולם מלפני שנת 2005 – על ההחלטה בשנת 2016, 11 שנים מאוחר יותר, אם להתיר את היצוא. על שאלה זו להיבחן לאור העובדה שבאותה תקופה, משנת 2005 ואילך, לפני ואחרי שנת 2016, התירה רשות העתיקות יצוא של כל כתבי היד שהיו בבעלות יורשי שוקן שהתבקש אישור ליצוא שלהם, כולל החשובים ביותר, למרות שלפני כן נאסר יצואם. אם נוסף לכך שתהליך קבלת ההחלטה בשנת 2016 תאם את הנהלים שהיו בתוקף אותה שעה ואת המסקנה אליה הגענו בשאלת הכרזתו – ליתר דיוק: אי-הכרזתו – של המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי, בנסיבות אותו זמן המידע הנוסף לא היה אמור להשפיע על אישור יצוא המחזור בשנת 2016.

23. אם וככל שהייתה חשיבות לעברו של פריט שמבוקש היתר ליצואו ולמסמכים שתיעדו את עברו, ראוי היה שנהלי רשות העתיקות יחייבו, כחלק מתהליך הטיפול בבקשת יצוא, עריכת בדיקה בארכיון רשות העתיקות, האם קיים תיעוד קודם אודות העתיקה שמבוקש אישור

לייצוא שלה. אם וככל שקיימים שם מסמכים כאלה, עליהם להיות נגישים למקבלי ההחלטות בבקשות יצוא. הוראות מחייבות כאלו לא נכללו באותם נהלים.

מכל מקום, איננו סבורים שהיה זה מתפקידם של ד"ר יסלזון, או של מר פיאטלי, שטיפל מטעמו בבקשת היצוא בשנת 2016, לחפש מסמכים בארכיון רשות העתיקות (קרוב לוודאי לא היו מקבלים אישור לכך), ואם נמצאו – ליטול אותם ולהביאם בפני ד"ר קליין.

24. בסעיף 67 לכתב התשובה סיכמה רשות העתיקות את טענתה, לפיה בשנת 2016 נפלה טעות במתן ההיתר ליצוא המחזור:

"יוצא אם כן, כי עמדת רשות העתיקות הינה כי בעבר הוחלט שאין לייצא את הפריט, ואישור שניתן בשנת 2016 ניתן בטעות, טעות שנובעת ממספר סיבות, אך בין היתר גם מכך שבקשת הייצוא היתה "דלה" מאד, ודאי אם הוגשה בידי המצהיר מטעם העורר (מר פיאטלי), אשר אין ספק כי ידע מהי חשיבות הפריט אותו הוא מבקש לייצא. לפיכך, עמדת המשיבה הינה כי התבססות העורר על מתן אישור ייצוא זה אינה במקומה, בלשון המעטה."

25. הניסיון של רשות העתיקות לשתף את ד"ר יסלזון ואת מר פיאטלי, שפעל מטעמו, באחריות לטעות שאירעה, לטענתה, במתן היתר היצוא בשנת 2016, אינו עומד במבחן הראיות שהובאו בפנינו גם מהטעמים הבאים:

25.1 העיד ד"ר קליין בתצהירו, שבקשת היצוא הוגשה באופן מקוון. הטופס המקוון, הנתונים והמידע שמחובת מבקש היתר יצוא לכלול בו והמסמכים שחובה לצרפם לבקשה לא נקבעו על ידי ד"ר יסלזון או מר פיאטלי, אלא בנוהל 4.12 שהנהיגה רשות העתיקות. יש להניח, שאם נתון או מידע שמחובתם של ד"ר יסלזון ומר פיאטלי היה לכלול בבקשת היצוא היו חסרים, או שלא היה מצורף לבקשה מסמך שחובה היה לצרפו, הייתה רשות העתיקות מבקשת את השלמתם של אלה כתנאי מוקדם לדין בבקשה או דוחה את הבקשה.

בתצהירו ובחקירתו הנגדית לא הייתה בפיו של ד"ר קליין תלונה כלשהי כלפי ד"ר יסלזון או כלפי מר פיאטלי על סירוב או הימנעות ממסירת נתונים או מסמכים כלשהם שהתבקשו למסור או להמציאם לצורך הדיון בבקשת היצוא, או על התחמקות מלהיענות לבקשה כלשהי של בודקי ובוחני הבקשה להיתר יצוא המחזור.

25.2 ד"ר קליין נשאל על ידי הועדה אילו בדיקות עמדו ביסוד מתן אישור היצוא של עתיקות. הוא השיב בתצהירו, שככלל, לאחר קבלת בקשה מקוונת נערכה בדיקה של תצלום העתיקה והמסמכים הנלווים לה, אם היו כאלה. בתחומים שבהם ד"ר קליין הבין פחות, דוגמת אמנות ימי ביניים, כתובות בשפות שונות וכתבי יד, הוא קיים, לדבריו, התייעצויות עם מומחים באותם תחומים. לצורך החלטתו בבקשה

ליצוא המחזור הוא התייעץ, כפי שהעיד, עם גב' אוקון (שמצדה, טרם מתן המלצתה לד"ר קליין התייעצה, כאמור, עם הממונה עליה וקיבלה את אישורו להמלצה לאשר את בקשת היצוא).

25.3 בתצהירו התומך בכתב התשובה ובחקירתו הנגדית ייחס מר גנור למר פיאטלי, לספרייה הלאומית ולמוזיאון "אשם תורם" להיווצרותה בשנת 2016 של הטעות הנטענת. משנדרש להוכיח האשמות אלו נמנע מכך מר גנור (בדומה לד"ר קליין, שגם נמנע מכך) וסיכם: "אני לא מטיל את האחריות (לטעות) על אף אחד אחר. אני אחראי". במקום אחר ציין מר גנור שהטעות אירעה ביחידה שהוא מופקד עליה.

25.4 העולה מהאמור לעיל: לא הוכח בפנינו "אשם תורם" של גורם חיצוני כלשהו לרשות העתיקות להיווצרותה של הטעות הנטענת באישור בקשת היצוא בשנת 2016, אם וככל שאירעה טעות כזו, ואנו דוחים טענות אלו.

25.5 בנסיבות אלו אנו דוחים גם את טענתה הסתמית והלא מוכחת של רשות העתיקות, לפיה אחת הסיבות לטעות בהוצאת היתר הייצוא הייתה, "שבקשת הייצוא היתה *"דלה" מאד, ודאי אם הוגשה בידי המצהיר מטעם העורר, אשר אין ספק כי ידע מהי חשיבות הפריט אותו הוא מבקש לייצא*".

קשה שלא לתהות על עצם העלאתה של טענה זו לנוכח האמור לעיל, טענה לפיה ד"ר יסלזון או מר פיאטלי, בעצם ידיעתם ובקיאותם בחשיבותו של מחזור נירנברג, הציבו כעדויות של מר גנור "מכשול בפני עיוור" וגרמו לטעות של ד"ר קליין. כמבואר לעיל, בדומה לה"ה גנור וחדד, ד"ר קליין הוסמך והופקד על בדיקה ואישור בקשות יצוא של כתבי יד עתיקים, בכללם מסוגו של המחזור, למרות שאלה לא בתחום מומחיותו.

יתירה מכך: בעת שנושא מסוים אינו מצוי בתחום ידיעתו המקצועית ומומחיותו של בעל הסמכות לאשר בקשת יצוא, יהיה זה סביר לצפות ממנו שיהפוך כל אבן לא רק כדי לבחון את השאלה הצרה אם לאשר או לסרב לבקשת היצוא, אלא גם לעמוד על טיבו וחשיבותו של הפריט שמבקשים לייצא.

25.6 מכלול הנסיבות המתוארות לעיל, מוביל למסקנה שלא נפלה טעות באישור בקשת הייצוא של המחזור בשנת 2016.

האישור ניתן תוך הקפדה על שלבי הטיפול שנקבעו בנהל 4.12 תוך הפעלת שיקול דעת בדרך שהייתה נהוגה באותה עת ברשות העתיקות. שלבי הטיפול הקבועים בנהל אינם כוללים חיפוש מידע ומסמכים קודמים המצויים בארכיב רשות העתיקות, וכדברי העדים מטעם רשות העתיקות, הרשות אינה מנהלת

מרשמים שהפנייה אליהם יכולה הייתה לתת לד"ר קליין אינדיקציה על צורך בהתייחסות חריגה לבקשת היצוא של המחזור.

האם הטעות המיוחסת להוצאת היתר היצוא בשנת 2016 ניתנת לתיקון?

26. בהנחה שאכן נפלה טעות בהוצאתו של ההיתר ליצוא המחזור בשנת 2016, כטענתה של רשות העתיקות, ואיננו סבורים כך, נשאלת השאלה כיצד היא משפיעה, אם בכלל, על ההחלטה בבקשת היצוא הנוכחית. בטרם נשיב על שאלה זו נתחם את המסגרת המשפטית-נורמטיבית שבה היא תידון.

27. נשוב לספרו של פרופ' יצחק זמיר: **הסמכות המינהלית** (כרך ב' – ההליך המינהלי, 2011, עמ' 1396-1398) ולפסיקה הנסקרת שם (כל ההדגשות אינן במקור):

"טעות של הרשות המינהלית יכולה להיות עילה טובה לשינוי או ביטול החלטה קודמת. כך לגבי טעות עובדתית, כך לגבי טעות משפטית, וכך גם לגבי טעות בשיקול הדעת.

לעניין זה עשוי להיות הבדל בין טעות שנגרמה באשמת הרשות המינהלית לבין טעות שנגרמה באשמת האזרח. **אמנם גם בטעות שנגרמה באשמת הרשות המינהלית ניתן לתקן את הטעות או לבטל את החלטה, אולם זאת רק בנסיבות מיוחדות או אם קיים אינטרס ציבורי מיוחד בתיקון הטעות, כגון שכתוצאה מן הטעות עלול להיגרם לציבור נזק חמור.**

ההסבר לכך כפול. ראשית, האזרח רשאי להניח כי הרשות ערכה את הבדיקות הנדרשות, ואינו צריך לחשוש שהכל ייפתח מחדש בשל טעות גרידא. כמו כן הרשות המינהלית צריכה לקבוע לעצמה סדרי עבודה נאותים, המבטיחים שהבדיקות הנדרשות ייערכו לפני מתן החלטה ולא לאחר מכן."

ובהמשך:

"בעניין נכסי י.ב.מ. ישראל [ע"א 433/80 פ"ד לז(1) 337], ביקש השופט בך לסכם את ההלכה העולה מהפסיקה בקשר לכוחה של רשות מינהלית לשנות או לבטל את החלטתה בשל טעות שנפלה בהחלטה באשמת הרשות. [השופט בך] אמר כי ניתן לסווג את הטעות בהחלטת הרשות באופנים אחדים, "א. החלטה הנוגדת את החוק או שבצורה אחרת יש בה בעליל משום חריגה מסמכות; ב. החלטה, שמקורה בטעות משרדית טכנית, שנעשתה בהיסח הדעת; ג. החלטה, שיש בה משום משגה, **במובן זה שהפקיד יישם בצורה בלתי נכונה או בלתי נכונה את המדיניות של משרדו או השתמש בשיקול-דעתו באופן בלתי סביר. מן הדין לאבחן בין התוצאות של סוגי הטעויות הנ"ל, בצורה הבאה: לגבי שני סוגי ההחלטות הראשונים, המוזכרים לעיל, תוכלנה רשויות הציבור בדרך כלל לחזור בהן מההחלטה המוטעית או הנוגדת את החוק ולגרום למתן החלטה אחרת תחתיה; ואילו לגבי החלטה מהסוג השלישי, היינו זו שיש בה משום 'משגה' בשיקול הדעת בלבד – שאני, כאן תהיה הרשות**

בדרך כלל קשורה בהחלטתה, ובמיוחד כאשר האזרח הספיק כבר לפעול על פי ההחלטה המקורית."

28. כמבואר לעיל, לא הוכח בפנינו שמחזור נירנברג הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי. סעיף 22(ב) לחוק העתיקות קובע, שמנהל רשות העתיקות מוסמך לאשר בכתב יצוא עתיקה שלא הוכרזה כבעלת ערך לאומי. בהתאם לנוהל 4.12 אצל מנהל רשות העתיקות לבעלי תפקידים מסוימים את הסמכות לאשר יצוא עתיקה לצורך מסחר ו/או אספנות, ביניהם למפקח על המסחר בעתיקות. במועד הרלבנטי בשנת 2016 מילא ד"ר קליין תפקיד זה. בתוקף תפקידו והסמכות שהוצלה לו, לאחר התייעצות עם הספרייה הלאומית כנדרש בנוהל, החליט ד"ר קליין לאשר באותה עת את יצוא המחזור לד"ר יסלזון בשוויץ. לא הוכח, שד"ר יסלזון או מי שפעל מטעמו גרמו להיווצרות הטעות.

29. אם וככל שנפלה הטעות לה טוענת רשות העתיקות, נבחן באיזה אופן יש לסווג אותה בין שלושה סוגי הטעויות שמנהל כב' השופט בך בפרשת **נכסי י.ב.מ. ישראל**, כמצוטט לעיל. בהתחשב בעובדות המנויות בסעיף 28 לעיל, לא מדובר בטעות מהסוג הראשון, "החלטה הנוגדת את החוק או שבצורה אחרת יש בה בעליל משום חריגה מסמכות". רשות העתיקות אינה מייחסת תכונות אלו להחלטתו של ד"ר קליין. איש לא טען שההחלטה של ד"ר קליין להתיר בשנת 2016 את יצוא המחזור הייתה טעות מהסוג השני, "החלטה, שמקורה בטעות משרדית טכנית, שנעשתה בהיסח הדעת". לא נותר אלא לקבוע, שהטעות הנטענת הינה מהסוג השלישי מבין הטעויות שמנהל כב' השופט בך: "החלטה, שיש בה משום משגה, במובן זה שהפקיד יישם בצורה בלתי נכונה או בלתי נכונה את המדיניות של משרדו או השתמש בשיקול דעתו באופן בלתי סביר".

30. במקרה של טעות מהסוג השלישי, כמצוטט לעיל, "תהיה הרשות בדרך כלל קשורה בהחלטתה, ובמיוחד כאשר האזרח הספיק כבר לפעול על-פי ההחלטה המקורית". פרופ' זמיר הצביע על השימוש במונח "בדרך כלל" מכיוון שייכתנו נסיבות חריגות שיחייבו פתרון מיוחד. הוא הוסיף וקבע בהקשר זה, כמצוטט לעיל, ש-"אמנם גם בטעות שנגרמה באשמת הרשות המינהלית ניתן לתקן את הטעות או לבטל את ההחלטה, אולם זאת רק בנסיבות מיוחדות או אם קיים אינטרס ציבורי מיוחד בתיקון הטעות, כגון שכתוצאה מן הטעות עלול להיגרם לציבור נזק חמור". נבחן אם במקרה שבפנינו התקיימו נסיבות מיוחדות או אם קיים אינטרס ציבורי מיוחד בתיקון הטעות.

31. הנימוק המרכזי של מנהל רשות העתיקות שלא להתיר עתה את יצוא המחזור הינו, שבעבר, במועד לא ידוע, הוא הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי. עובדה זו, כמבואר לעיל, לא הוכחה. בנסיבות אלו טוענת רשות העתיקות בסעיף 51 לכתב התשובה טענה חלופית:

"ככל שמנהל רשות העתיקות היה סבור כי הפריט לא הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי בעבר, או ככל שהיה סבור שהנושא לא נשקל כראוי בעבר ושלא הוחלט שלא ליתן לפריט היתר ייצוא, היה עליו לשקול האם להכריז על הפריט כיום כעתיקה בעלת ערך לאומי ולחילופין האם להתיר או לאסור את הוצאתו מישראל. תוצאות שקילה זו היו

מביאות לאותה מסקנה, ולפיה, אף אם ימצא שאין הפריט מוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי, הרי שעל פי חשיבותו אין לייצאו,"

העובדות והכוונות הכלולות בציטוט המובא לעיל, המיוחסות למנהל רשות העתיקות ומצויות בסמכותו לפי החוק, לא אומתו בתצהיר חתום על ידו והוא לא נחקר עליהן בחקירה נגדית. מטעמים אלה ערכן מוגבל, אם בכלל. למרות זאת נבחן טיעון זה בהקשר לשאלה שבה אנו עוסקים, האם התקיימו נסיבות מיוחדות או אם קיים אינטרס ציבורי מיוחד בתיקון הטעות משנת 2016:

31.1 רשות העתיקות אינה טוענת לקיומן של נסיבות מיוחדות המצדיקות את תיקון הטעות משנת 2016. טענתה היא, שקיים אינטרס ציבורי מיוחד בתיקון הטעות לנוכח חשיבותו התרבותית וההיסטורית של המחזור, המצדיקה את הותרתו בישראל. התנהלותה של רשות העתיקות, כפי שהוכחה בפנינו, אינה עולה בקנה אחד עם טענה זו.

31.2 כמבואר, לא הוכח בפנינו שהמחזור הוכרז כעתיקה בעלת ערך לאומי. היעדר הכרזה כזו מוביל למסקנה, שהמחזור אמנם חשוב אולם חשיבותו אינה מגיעה עד כדי הצדקת הכרזתו כעתיקה בעלת ערך לאומי. ההימנעות מההכרזה מעידה גם, שלדעת רשות העתיקות לא עלול להיגרם לציבור נזק חמור, אחרת יש להניח שהיה מכריז על המחזור כעתיקה בעלת ערך לאומי, ואם כבר הייתה הכרזה – היה שומר את מסמכיה כמתחייב ביחס לנכס בעל חשיבות לאומית.

31.3 זאת ועוד. סעיף 25(א) לחוק העתיקות מטיל על כל אספן ועל כל אדם שאינו סוחר עתיקות הרוצים למכור עתיקה או להעבירה בדרך אחרת, למסור הודעה מראש על כך למנהל רשות העתיקות. ההודעה נועדה, בין היתר, כאמור בסעיף 25(ב) לחוק, לאפשר למנהל הרשות להודיע למוסר ההודעה כי הוא דורש שהעתיקה תימכר למדינה "עקב היותה עתיקה מיוחדת", היינו עתיקה בעלת חשיבות מדעית מיוחדת. מחזור נירנברג לא הוכרז כבעל חשיבות מדעית מיוחדת ולכן סעיף 25(ב) הנ"ל אינו חל עליו. יחד עם זאת, אם המחזור הוא בעל חשיבות כה רבה לעם ישראל ולמדינת ישראל, כעדותו של מר גנור, נשאלת השאלה מדוע לא הופעל לגבי עיקרון דומה לזה הקבוע בסעיף 25(ב) הנ"ל.

בהתאם לראיות שהובאו בפנינו, בשנת 2002 נערך ניסיון למכור את המחזור, ניסיון שנכשל. בשנת 2007 רכש ד"ר יסלזון את המחזור. אם חשיבותו של המחזור כה רבה, כטענת הרשות, ניתן היה לצפות ממנה שתעשה מאמץ פומבי לרכישתו, בין בעצמה ובין באמצעות אחרים, דוגמת הספרייה הלאומית ומוזיאון ישראל, בין מכספי משלם המסים ובין מכספי תרומות. לא שמענו אף ברמז על מאמצים כאלה. אם לא עלה בידי רשות העתיקות לפעול לרכישה של המחזור במהלך השנים 2002-2007, ניתן היה לצפות ממנה שתעשה כן במהלך למעלה מ-15 שנים נוספות ותציע לד"ר יסלזון לרכוש ממנו את המחזור על מנת להבטיח את הישארותו בארץ, שכה חיונית לדעתה. גם על כך לא שמענו ולו ברמז.

בהימנעותה על פני למעלה משני עשורים מלנקוט באלטרנטיבה של רכישת המחזור נתנה רשות העתיקות ביטוי נוסף לעמדתה, לפיה המחזור אמנם חשוב אולם לא חשוב מספיק כדי להכריז עליו כעתיקה בעלת ערך לאומי, וגם לא חשוב מספיק כדי להפוך אותו לנכס בבעלות המדינה, בדומה לאפשרות רכישתה של עתיקה בעלת חשיבות מדעית מיוחדת.

31.4 בנסיבות אלו, שעה שאנו עוסקים בעתיקה שלא הוכרזה כבעלת ערך לאומי, יתכן שהיה מקום לא לאשר את בקשת היצוא הנוכחית בהתחשב בחשיבותו הנטענת, אם הייתה זו בקשה שמאחוריה לא קיימים המצגים שיצרה רשות העתיקות לפני כן: כאמור, בשנת 2016 התירה הרשות את יצוא המחזור; בהתבסס על אותו היתר הוצא המחזור מישראל; משהתבקש ד"ר יסלזון להשאיל את המחזור למוזיאון, טרם היענותו הוא ביקש וקיבל ביום 31.8.2017 מרשות העתיקות התחייבות לפיה "פריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק"; איש לא חולק על כך שהמחזור נכנס לארץ כחוק ואיש לא מייחס לד"ר יסלזון או למי מטעמו פעולה שלא בהתאם לחוק.

31.5 בתמיכה לעמדתה הנוכחית, לפיה אין להתיר את הוצאת המחזור מישראל, ראתה רשות העתיקות חשיבות בהצגת עמדתה העדכנית של הספרייה הלאומית. בסעיף 56 לכתב תשובתה טוענת הרשות:

"עמדת הספרייה הלאומית המעודכנת מיום 18.11.21, ולפיה הספרייה הלאומית ממליצה לא לאשר את הוצאת מחזור נירנברג מישראל. ראו מייל מיום 18.11.21 מצורף ומסומן י"ט" (ההדגשות במקור).

במייל מיום 18.11.21 הנזכר בציטוט לעיל הודיע מר יצחק גילה, מנהל צוות מחלקת כתבי יד ומכון תצלומי כתבי יד בספרייה הלאומית, העובד בספרייה הלאומית משנת 2010 (להלן: "מר גילה"), לגב' אוקון ולד"ר קליין:

"הספרייה הלאומית, בהנהלתה הנוכחית, ממליצה לא לאשר את הוצאת מחזור נירנברג מן הארץ בגלל ערכו התרבותי." (ההדגשות במקור).

במסגרת בירורו של ערר זה הוגש תצהיר מיום 22.12.2022 של מר גילה, בו השיב לשאלות שהוצגו לו מטעמו של ד"ר יסלזון. מר גילה הצהיר, בין היתר:

"להבנתי עמדת מנכ"ל הספרייה הנוכחית היא שלאחר שנודע לו בדיעבד על כך שרשות העתיקה (צ"ל: העתיקות) התחייבה מראש, טרם הבאת המחזור לישראל להתיר הוצאתו מישראל, אין זה סביר שרשות העתיקות בכל זאת תאסור הוצאת המחזור מישראל." (סעיף 8 לתצהיר).

"להבנתי מנכ"ל הספרייה החליט על עמדה חדשה לאחר שנודעו העובדות שלא היו ידועות בדבר תנאי הכנסת המחזור לישראל שהוסכמו עם רשות העתיקות, אותן תיארתי." (סעיף 9 לתצהיר).

הוגש לנו גם תצהירו מיום 22.12.2022 של מר אורן וינברג, מנכ"ל הספרייה הלאומית מאז שנת 2010 (להלן: "מר וינברג"). בהתייחסו לעמדה הקודמת מיום 18.11.2021 של הספרייה הלאומית ולעמדתה הנוכחית הצהיר מר וינברג:

"לשאלה בעניין השיחות שקיימתי עם עו"ד אורי שפאר (בא-כוחו של ד"ר יסלזון בערר זה) אשיב, כי בשתי שיחות טלפון בהן פנה אלי עו"ד שפאר ציינתי כי עמדתי היא שעל בסיס העובדה שנמסרה לי בדיעבד לאחר הודעת יצחק גילה מיום 18.11.2021 לפיה רשות העתיקות כבר אישרה בעבר את הוצאת כתב היד, סברתי ואני עדיין סבור שרשות העתיקות טועה בהחלטתה לחזור בה מהתחייבותה ולהגביל הוצאת המחזור" (סעיף 4 לתצהיר).

"בהתייחס לשיחות שקיימתי עם אנשי רשות העתיקות בסוגיית הוצאת המחזור: שוחחתי טלפונית עם אנשי הרשות בשתי הזדמנויות (היחידה לשוד עתיקות ועם פרופ' גדעון אבני) ובשני המקרים הסברתי שעמדת הספרייה כפי שנמסרה לרשות ניתנה ללא ידיעת כל העובדות ושתשובת הספרייה ניתנה אך ורק לגבי חשיבות כתב היד, ושעמדתי הנוכחית היא שיש להתיר את הוצאת המחזור." (סעיף 5 לתצהיר).

32. בהתייחסו לאפשרות לתקן את הטעות לה טוענת רשות העתיקות במתן היתר היצוא בשנת 2016, העיד, כאמור, מר גנור:

"הבעיה כאן היא שקרתה טעות מנהלית בשנת 2016. מישהו נרדם בשמירה. בשונה מכל המדיניות של רשות העתיקות במשך ה-40-30 השנים האחרונות ונתן לזה אישור יצוא בחוסר תשומת לב או בתוך תקלה כזו או אחרת, ועכשיו על סמך אותה טעות רוצים לרכב. זה בעצם ... עכשיו יש לנו את הכלי הזה, המחזור נמצא בארץ ויש לנו אפשרות לתקן את הטעות לטובת מדינת ישראל, לטובת עם ישראל. זה כל הסיפור פה."

33. אנו סבורים, שבנסיבות שתוארו לעיל, שעה שד"ר יסלזון פעל תוך הסתמכות על המצגים שיצרה הרשות, כפי שהעיד בפנינו, בכללם על ההיתר ליצוא המחזור בשנת 2016, גם אם אותו היתר ניתן בטעות, כטענת רשות העתיקות, לא התקיימו התנאים המיוחדים שמאפשרים לרשות העתיקות לחזור בה מאותה טעות, וד"ר יסלזון היה זכאי לצפות באופן סביר שהרשות לא תתכחש להיתר שנתנה ולא תפגע בקניינו. לפיכך, אנו דוחים, את עמדתה של רשות העתיקות לפיה היא רשאית, כרשות מינהלית, לתקן את הטעות משנת 2016 לה היא טוענת, אם וככל שהתרחשה, וכאמור, איננו סבורים כך.

34. לא מקובלת עלינו הגישה העולה מעדותו של מר גנור המצוטטת בסעיף 30 לעיל, לפיה **"עכשיו יש לנו את הכלי הזה (הסמכות שלא להתיר את יצוא המחזור), המחזור נמצא בארץ ויש לנו אפשרות לתקן את הטעות לטובת מדינת ישראל, לטובת עם ישראל."** הראיות שהובאו בפנינו מצביעות על כך, שהמחזור הובא לארץ תוך הסתמכות על התחייבותה של רשות העתיקות, לפיה **"פריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק"**. ד"ר יסלזון והמוזיאון הקפידו על הבאתו של המחזור לארץ בדרך חוקית, באישורה של רשות העתיקות, ופעלו כחוק כדי להבטיח גם את השבתו לבעליו במקום מושבו בשוויץ בתום ההשאלה למוזיאון. ניצול ההזדמנות שהמחזור נמצא בארץ בנסיבות שתיארנו כדי לאסור את הוצאתו מישראל כדי להשיבו לבעליו, תוך הפרתה של אותה התחייבות, אינו עולה בקנה אחד עם תום הלב שרשות ציבורית מחויבת בו.

העיד בפנינו מר חדד, שבתוקף סמכותו כמפקח על המסחר בעתיקות, ביקש ביום 31.8.2017 להודיע לד"ר יסלזון, בטרם השאיל את המחזור למוזיאון, ש-"פריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק". בהשיבו לשאלות יו"ר הועדה ציין מר חדד, שאיננו זוכר מקרה אחר שבו הובאה לארץ עתיקה בדרך חוקית ולאחר מכן לא אושר היצוא שלה.

מר חדד זכר שני מקרים אחרים, בהם טיפל בבקשות ליבוא עתיקות. האחד, חלק מתבליט כיבוש לכיש על ידי סנחריב, והשני, כתב יד, מחזור בצורת עיגול. **בשני המקרים אישר מר חדד את בקשת היבוא בהתניה, שלא תאושר הוצאתו של הפריט מהארץ.** בשני המקרים לא הגיעו הפריטים לארץ. מר חדד לא זכר אם מקרים אלה התרחשו לפני, תוך כדי או אחרי פרשת מחזור נירנברג.

שני המקרים האחרונים נותנים משנה תוקף למסקנה, לפיה מנועה רשות העתיקות מלחזור בה מהמצג הנזכר לעיל שיצרה באמצעות מר חדד ביום 31.8.2017, שתוך הסתמכות עליו השאיל ד"ר יסלזון את המחזור למוזיאון. שני המקרים מוכיחים שאפשר היה לנהוג אחרת מהדרך שבה התנהלה הרשות מול ד"ר יסלזון.

35. רשות העתיקות ניסתה להמעיט בהיקף הפגיעה הקניינית שעלולה להיגרם לד"ר יסלזון מהחלטה שלא להתיר את השבתו של המחזור לבעליו במקום מגוריו בשוויץ. לטענתה, הסירוב לאשר את יצוא המחזור אינו שולל את בעלותו של ד"ר יסלזון בפריט אלא רק מחייב אותו להחזיק את המחזור בארץ. האיסור אכן לא שולל או פוגע בבעלותו של ד"ר יסלזון במחזור אולם עובדה זו אינה משקפת את הנזק שייגרם לד"ר יסלזון כתוצאה מיצירת פגם בסחירות של המחזור על ידי האיסור להוציאו מישראל – נזק המהווה פגיעה של ממש בקניינו.

36. מר פיאטלי, שכאמור הינו שמאי של כתבי יד וספרים עתיקים, העריך בחקירתו הנגדית שמניעת הוצאתו של המחזור מישראל עלולה לגרום לירידת ערך של 20% מערכו. לצורך המחשה בלבד של הנזק העלול להיגרם נעיר, שבחזרה ההשאלה משלהי שנת 2017 נקבע שהמחזור יבוטח ב-6 מיליון דולר (לדברי מר פיאטלי בחקירתו הנגדית, הוא שווה יותר). בהתאם לשווי זה צפוי לד"ר יסלזון הפסד של 1,200,000 דולר. לא מדובר בנזק סמלי או

זניח אלא בנזק של ממש, גם אם מדובר באומדנים בלבד, שצפוי להיגרם כתוצאה מהסירוב לאשר את בקשת היצוא.

הפגיעה במוזיאון ישראל

37. ההימנעות מהתרת יצוא המחזור לצורך השבתו לבעליו בשוויץ, צפויה לגרום נזק לא רק לד"ר יסלזון אלא גם למוזיאון ישראל. בהתבסס על העובדה שבעבר נתנה רשות העתיקות אישור ליצוא המחזור, המצג שיצרה הרשות כלפי ד"ר יסלזון וכלפי המוזיאון, לפיו "פריט שנכנס לארץ כחוק גם יכול לצאת מהארץ כל עוד פועלים עפ"י חוק", ולאחר שווידא המוזיאון את כניסתו של המחזור לארץ כחוק באמצעות היתר יבוא שביקש וקיבל מרשות העתיקות, הוא התחייב כלפי ד"ר יסלזון להשיב בתום תקופת ההשאלה את המחזור למענו בשוויץ.

38. להמחשת נזקים העלולים להיגרם למוזיאון העידה ד"ר רחל צרפתי, אוצרת ראשית באגף לתרבות ואמנות יהודית ע"ש ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל במוזיאון (להלן: "ד"ר צרפתי"):

"על כן, לפי הערכתי המקצועית, החלטת המשיבה נשוא ערר זה, יש בה כדי להקשות על מוסדות תרבות בארץ, ועל המוזיאון בפרט, לקבל פריטים לתצוגה בו ואף לערער מערכות יחסים חשובות ורגישות עם תורמים ומשאלים, שכן לפרשה קא עסקינן כבר נודע הד ציבורי בקרב עולם האספנים והמוזיאונים הרלוונטי." (סעיף 7 לתצהיר).

לפני סיום

39. לקראת ישיבות הוועדה שנקבעו לשמיעת חקירות עדים על תצהיריהם, נצפתה האפשרות שאחד מחברי הוועדה לא יוכל להשתתף בחלק מהישיבות. רשות העתיקות התנגדה לקיום דיון בהרכב החסר. בהחלטות ביניים מהתאריכים 10.11.22 ו-16.11.22 דחה יו"ר הוועדה את ההתנגדות. בטרם נסיים מלאכתנו נשוב להתייחס לסוגיה זו.

תקנה 22 לתקנות העתיקות (סדרי דין בוועדת ערר), תשמ"א-1981, קובעת:

"נבצר מחברי הוועדה כולם או מקצתם, להמשיך את הדיון בכל שלב משלבי הדיון בערר, רשאית ועדה בהרכב אחר להמשיך בדיון מן השלב שאליו הגיעה הוועדה הקודמת."

לפיכך, משנבצר מחבר הוועדה להשתתף בישיבות מסוימות, רשאים שני חברי הוועדה הנותרים – שהם "בהרכב אחר" המהווה את רוב חברי הוועדה – להמשיך את הדיון באותן ישיבות בהעדרו. התקנה קובעת, כי במקרה שבו משתנה הרכב הוועדה לא מתחילים מחדש את דיוניה אלא ממשיכים את הדיון מהשלב שאליו הגיע ההרכב הקודם. קל וחומר שעה שחבר הוועדה לא התחלף אלא רק נעדר מחלק מהישיבות. התקנה, שביסודה מונחת הגישה של קידום דיוני הוועדה גם אם יתחלפו כל או חלק מחבריה, אינה אוסרת את המשך דיוני הוועדה בפורום חסר עת נעדר באופן זמני אחד מחבריה.

למסקנה אליה הגענו מתווספת העובדה, שכל החקירות על התצהירים נשמעו בדרך של "היוועדות חזותית" הקבועה בתקנה 72 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018, דרך שהשכילה לשתף את מערכת המשפט בחידושים הטכנולוגיים בני זממנו. תקנה 72(ב) לאותן תקנות מפרטת את האמצעים הטכנולוגיים הנדרשים באולם בית המשפט בעת עדות בהיוועדות חזותית כאשר העד מצוי במקום אחר. הואיל ודיוני הועדה נערכו במסגרת דומה, היו במערכת ההיוועדות החזותית המכונה "זום" התאמות נדרשות, כגון אפשרות צפייה רצופה בפניו של העד, שמירת מרחק מתאים מהמצלמה תוך ראיית סביבתו המיידית של העד, ניתוק עדים מהמערכת בעת שמיעת עדים אחרים, וכיו"ב.

כל ישיבות הועדה התקיימו בהיוועדות חזותית באמצעות התכנה האמורה, הן הוקלטו במלואן, ההקלטות נשמרו והם אפשרו, ומאפשרים גם כיום, לכל אחד מחברי הוועדה ולכל המתדיינים בערר לצפות ולהאזין שוב ושוב לדיונים (בניגוד למקובל בדיונים המתקיימים באולם בית המשפט, עת קיימת הזדמנות חד-פעמית לצפות ולהקשיב להתרחשויות, ללא אפשרות לצפייה ולהאזנה חוזרות לצורך התרשמות מדויקת יותר). השיטה לא רק תורמת ליעילות בירור הערר אלא מאפשרת לחברי הוועדה להתרשם מהעדים, גם למי מהם שנעדר מהדיון בעת העדות. הקלטת הישיבות אפשרה לחברי הועדה שחפצו בכך לצפות הלוך וחזור בהקלטות בטרם החליטו בערר.

בנוסף, ראוי להזכיר את תקנה 21 לתקנות העתיקות (סדרי דין בוועדת ערר), תשמ"א-1981, הקובעת:

"בכל עניין שלא נקבעה לו הוראה מיוחדת בתקנות אלו, תהא גביית הראיות בדרך הנראית לוועדה כמועילה ביותר לבירור השאלות העומדות להכרעתה."

בית המשפט העליון נדרש לא מכבר לעצם השיטה של גביית עדות בהיוועדות חזותית ב- בע"מ 1416/22 פלונית נ' פלוני (פורסם ב-"נבו"). בהחלטה מיום 28.2.22 קבע כב' השופט שוחט, בין היתר:

"10. מגמת הדין היא להרחיב את האפשרות לקיים דיונים בהיוועדות חזותית, במקרים המתאימים, הן בשל השינויים הטכנולוגיים שמאפשרים תקשורת טובה ותמונה ברורה של מי שאינו נוכח באולם בית המשפט והן בשל החיסכון בהוצאות, בוודאי לעדים ולבעלי הדין הנמצאים בחו"ל."

בערר זה רק עד אחד נמצא בחו"ל, העורר ד"ר יסלזון, אולם אין בכך כדי להפחית מהיתרונות הטמונים בשיטה זו, עליהם הצביע בית המשפט, שלדעת הועדה לא רק מייעלים את הדיון אלא מאפשרים בחינה יסודית יותר של הראיות עת ניתן לראות אותן "בשידור חי" מההקלטות.

יודגש שכל הצדדים, לרבות חברי הועדה, קבלו בקבצים מסודרים הקלטות מלאות של כל ישיבות הועדה שבמהלכן נשמעו עדים וקבצים אלה שמורים גם כיום בידי הועדה.

כאמור, בחלק משיבות הועדה נבצר מאחד מחבריה להשתתף בישיבה. בנסיבות שתוארו לעיל, הן על פי הדין והן על פי ניהול ההליכים בפועל, לא היה בהיעדרויות אלו כדי לפגום בהתרשמותו של אותו חבר ועדה מהעדים, מדבריהם ומהתנהגותם, כשאר חברי הוועדה שגם הם השתתפו בישיבות אלו בהיוועדות חזותית באמצעות תוכנת "זום".

ייעול הדיון בערר גם פתר עינוי דין קשה שעלול היה להיגרם לעוררים, שעה שהערר שלהם הוגש בחודש דצמבר 2021 והדיון בו נסתיים בחלוף חמישה עשר חודשים בהחלטה דלעיל.

בדו"ח משנת 2003 העיר מבקר המדינה על המצב שהיה קיים בוועדה זו בשנים שקדמו לדו"ח והלין על עינוי דין וסחבת. הועדה בהרכבה הנוכחי ביקשה ליישם את מסקנות הדו"ח כמיטב יכולתה ולהימנע ממצבים אלה.

לאור האמור לעיל, מעשית ומשפטית לא היה בהיעדרויות של חבר הוועדה מחלק משיבותיה כדי לפגום בתפקודו שלו ו/או של הועדה כולה.

סוף דבר

40. אם תשמע דעת:

- 40.1 נקבל את העררים ונבטל את החלטתנו מיום 1.11.2021 של מנהל רשות העתיקות שלא לאשר את יצוא העתיקה הידועה כמחזור נירנברג;
- 40.2 נאשר את הבקשה ליצוא העתיקה האמורה לבעליה, ד"ר דוד יסלזון, למענו שבשוויץ, ונורה למנהל רשות העתיקות להודיע/להעביר בכתב אישור זה, לא יאוחר מאשר תוך 30 ימים מתאריך החלטה זו, לכל הרשויות המוסמכות הנוגעות לייצוא העתיקה הידועה כמחזור נירנברג;
- 40.3 בנסיבות העניין נחייב את רשות העתיקות לשלם לכל אחד מהעוררים בנפרד שכר טרחת עו"ד בסך של 50,000 ₪ בתוספת מע"מ כחוק תוך 60 יום מהיום.

עו"ד יול ברדוש – יו"ר הועדה

ד"ר יובל יקותיאלי – חבר הועדה

לאחר שעיינתי בכל המסמכים שהוגשו בעררים אלה וצפיתי והאזנתי לכל העדויות ולכל טיעוני הצדדים כפי שהוקלטו, הן בישיבות שבהן השתתפתי והן באלו שנבצר ממני להשתתף בהן, אני מצטרף להחלטה של יו"ר הועדה, עו"ד יול ברדוש, לרבות לחלק האופרטיבי בסעיף 40 בסופה של אותה החלטה.

ד"ר יובל יקותיאלי – חבר הועדה

ד"ר קטיה ציטרין-סלברמן – חברת הועדה

למרות שהמסקנות לעיל ברורות, חותכות ומבוססות על ניתוח משפטי קפדני, דעתי אינה נוחה מההחלטה של יו"ר הועדה עו"ד יול ברדוש.

אמנם לפי קנה מידה משפטי טהור הנתונים לא משאירים ספק שהמשיבה לא הייתה עקבית לאורך השנים בשיקוליה, בהכרזותיה ואף בייחסה לעתיקות השונות (כולל המשך היעדר רשימה מסודרת ושקופה של הפריטים המוכרזים כעתיקה בעלת ערך לאומי), בפנינו פנייה לוועדת ערר לפי חוק העתיקות, המורכבת לא רק מאיש משפט אלא גם מארכיאולוגים היכולים לסטות קצת מהבדיקה המשפטית הטהורה ולתת את הדעת גם לשיקולים אחרים.

למרות שלפי כל הנתונים הטכניים אין לאסור את ייצוא הפריט המדובר, מחזור נירנברג, לא ניתן לדעתי להתעלם מחוות הדעת של מומחים בעבר.

בנוסף לפרוטוקול של סיור ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בבית הספרים הלאומי (הגוף הממשלתי שעד כה נתן את המטריה לוועדת הערר) ביום 3.2.2005 (נספח ט"ו של תשובת המשיבה), ראוי לשים לב למסמך נוסף עליו הסתמכה המשיבה בטיעוניה (גם אם היא לא הבליטה אותו מספיק בין המסמכים שעליהם הסתמכה בטענותיה וכשלה בהצגתו השלמה והברורה): מכתבו של פרופ' מלאכי בית אריה, נספח י"ח לכתב התשובה של המשיבה.

משום מה מסמך זה, אשר שימש את המשיבה בסיכומיה כאחת ההוכחות המרכזיות לחשיבותו המדעית של מחזור נירנברג ולצורך להשאירו בארץ, הובא על ידה באיכות ירודה המקשה על הקריאה. למעשה נדרש מאמץ רב כדי לקרוא אותו ולהבחין בכך שלא הובא בשלמותו ולכן גם לא חתום ולא מופיע עם תאריך. המשיבה גם לא דאגה לשפר את איכות המסמך (ודי בעיבוד המסמך בתוכנת פוטושופ או כל תוכנת מסמכים אחרת כדי לשפר את האיכות ולאפשר לקוראים עיון קל ומדויק). תאריך המסמך גם אינו מופיע בסעיף 55 לכתב התשובה ותוכנו גם לא מצוטט באף מקום. כמו כן, לא שמענו על ניסיון של המשיבה ליצור קשר עם מומחה זה, כיום בן 86, שאולי יכול היה לעיד מטעמה.

פרופ' (אמריטוס) מלאכי בית אריה הוא מומחה בינלאומי לפלאוגרפיה עברית וחבר האקדמיה הלאומית ישראלית למדעים. הוא שימש מנהל בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בין השנים 1979-1990.

במסמך האמור מציין פרופ' בית אריה:

"אין ספק שמחזור נירנברג הוא נכס תרבותי בעל חשיבות וייחוד יוצאי-דופן עבור העם היהודי בכלל, ומדינת ישראל במיוחד. כתב יד זה משקף באופן מרהיב הישגים תרבותיים ואינטלקטואליים רבי פנים של יהדות גרמניה במאה הארבע-עשרה וממחיש להפליא את היצירתיות הטכנולוגית של מלאכת הפקת הספר האדיר, אומנות הכתיבה ועיצוב הספר, אמנות העיטור והציור, וכן את היצירה הרוחנית והפרשנית של יהדות זו. כשם שהוא מייצג את אחד מהשיאים של הישגים אלו בין כלל כתבי-היד העבריים ששרדו מימי-הביניים בכל תפוצות ישראל יש לעשות הכל על-מנת שנכס לאומי יחידאי זה יישאר בגבולות הארץ וישמש מקור השראה תרבותי ללאום ומקור למחקר ישיר לחוקרי הלאום. חובה לאומית זו מתבקשת לא רק בגלל הציור הנדיר של איכויות ההפקה [כאמור צילום הטקסט שהוצג בפני הוועדה לא ברור], העיצוב, הקישוט והטקסט, אלא גם בגלל הקונוטציה הסימבולית הנובעת להיסטוריה של נכס תרבות זה, שהיה ברשות העיר נירנברג מגירוש היהודים בסוף המאה החמש-עשרה (מן הסתם --- בגירוש) ועד לאחר מלחמת העולם השנייה..." [כאן נקטע המסמך ושאר המכתב לא הובא לעיון הוועדה].

ברור שמסמך זה הופק לפני עסקת המכירה של המחזור לד"ר (כלכלה) דוד יסלזון. ייתכן שאף לפני הניסיון למכירתו הפומבית על ידי סות'ביס, שנכשלה בשנת 2002. כפי שהמסמך הגיע אלינו בצורתו החסרה, אין אנו יכולים להניח שהוא הובא לידיעתם של ד"ר יסלזון או של מר אנג'לו פיטלי, שמייעץ לד"ר יסלזון באופן קבוע. לכן, לא קיימת אפשרות לקבוע, שבקשתם של האחרונים לייצא את המחזור מהארץ נעשתה ב-bad faith, כפי שנרמז כמה פעמים על ידי המשיבה וחלק מעדי המשיבה.

יחד עם זאת, קשה להתעלם מתוכנו ומבקשתו הברורה של פרופ' בית אריה להשאיר את המחזור בארץ, גם אם בתחילת שנות ה-90 הוחלט שלא לקנותו למרות שהדבר הוצע (עדותו מיום 14.12.2022 של מר פיטלי, דקה 0:13).

בקשתו של פרופ' בית אריה נבעה משיקולים מחקרניים: לאור האיכויות הייחודיות שלו, המחזור צריך לעמוד לרשות המחקר באופן בלתי אמצעי. גם אם חלפו שנים וכיום עומדת לרשותנו דיגיטציה של המחזור, היא אינה תחליף לפריט עצמו, במיוחד אם המחקר צריך להתמקד בפרטים טכנולוגיים למיניהם. אינני מומחית לכתבי יד אלא לארכיאולוגיה של התקופה האסלאמית וימי הביניים. יחד עם זאת, תפקידי כעוזרת אוצרת של חדר האוספים של המכון לארכיאולוגיה במשך חמש שנים (1988-1993) ועבודתי המחקרית כחופרת ומומחית לתרבות חומרית, מבהירים את החשיבות שבהשארת הפריט בהישג ידו של כל מומחה ומומחה. השאלה היא, האם הדבר חייב להתקיים בארץ שעה שלפריט עצמו אין זיקה גיאוגרפית ישירה לארץ. כפי שעו"ד אשר דובב ציין, מדוע שלא תהיה גם ליהדות הגולה הזכות להחזיק בפריטים ייחודיים ויוצאי דופן, כל עוד הם נגישים למחקר?

בסיכום דבריו ביקש עו"ד בהט להוסיף הערה: הוא ביקש להדגיש שוועדה זו הינה ועדת ערר ולא "מבקרת פנים".

המשיבה מבקשת כעת מועדת הערר להיות שומרת סף של שומרי הסף, ולתקן את מעידתה של רשות העתיקות במשמרתה, במיוחד לאור ההמלצה הברורה והלא משתמעת לשתי פנים

של פרופ' בית אריה. לולא הייתה המערכת דואגת עוד משנות ה-90 של המאה הקודמת לתייק את המסמכים על פריט כה חשוב, גם לד"ר יסלזון הייתה נמנעת עוגמת הנפש הנוכחית, ואף לד"ר קליין, שאין אנו יכולים להתעלם מעוגמת הנפש שנגרמה לו, כאשר נותר עם תחושה שלא פעל לפי המצופה ממנו.

לנוכח שיוכו של מחזור נירנברג לקבוצה השלישית של אוסף שוקן, שלא הוגדרה כקבוצת הפריטים הנדירים המוגנים במידי, ועובדת שינוי הסטטוס של 37 מבין 40 הפריטים שבקבוצה שלישית זאת, קשה להאשים את ד"ר יסלזון בצפייתו שגם במקרה זה יאושר הייצוא של הפריט.

ד"ר יסלזון רכש את המחזור בכסף מלא כאספן שמתעניין בכתבי-יד יהודיים, ולמעשה עיסוקו בפריט, השאלתו למוזיאון ישראל לתקופה ארוכה, והמחקרים שהתפרסמו, הם אלה שהעלו את ערכו אף מעבר למכתב של פרופ' בית אריה, שנותר כמסמך לא ידוע ואף הגיע אלינו לא בשלמותו. במצב זה קיים קושי למנוע מהבעלים ליהנות מהרכוש הפרטי שלו, במיוחד כאשר מדובר באספן שמשתף פעולה עם מוזיאון ישראל ומאפשר הצגת פריטיו לציבור ולמחקר, דבר שלא התאפשר כל עוד מחזור נכלל באוסף שוקן.

אלא שעולה חשש לעתיד כאשר המחזור יעבור ידיים בתוך המשפחה – ואני שותפה לחשש זה – וכאן יש בעיניי מקום להטיל הגבלות על ייצוא הפריט.

אנו מכירים את פעילותו של ד"ר יסלזון ואת אהבתו ומסירותו למחקר ולשמירת המורשת היהודית, אולם המדינה אינה יכולה לדעת ולצפות מה תהיה גישתם של יורשיו.

לא מזמן רשות העתיקות – ואף נשיא המדינה – היו צריכים להתמודד עם מכירה פומבית שעמדה להתבצע בסות'ביס, של חלק נכבד של האוסף של מוזיאון האסלאם בירושלים, אשר היה חלק מהאוסף הפרטי של גב' ורה סלומון. היא ייסדה מכספיה את מוזיאון האסלאם, כמחווה לפרופ' אריה לאו מאיר, שבעצמו היה אספן. גב' סלומון גייסה את הטוב שבמומחים לאמנות האסלאם בתקופתה, ויצרה אוסף ייחודי והיסטורי אף לאור הנסיבות היווצרותו. הדבר לא מנע מהקרן שמטפלת בנכסיה לאורך השנים, ואשר מממנת חלקית את המוזיאון (שגם מתקצב על ידי מדינת ישראל), להוציא פריטים רבים מהארץ ולהעמיד אותם למכירה. אלא שלאור התגובות הרבות – משפטיות ותרבותיות – מכירה פומבית זאת נעצרה ברגע האחרון. אין אנו רוצים שמקרה דומה יתרחש בהקשר למחזור נירנברג.

לדעתי, החטא הקדמון הוא בכלל המשך העיסוק בסחר בעתיקות. ביום שההגבלות יהיו כלליות וברורות, נכסים מסוג מחזור נירנברג יהיו מוגנים ולא נצטרך להתעסק בשאלה האם פריט זה או אחר יישאר או לא בתחומי מדינת ישראל. אלא שכעת המצב מורכב וכל החלטה תעמוד כתקדים להחלטות עתידיות. ויש למנוע זאת.

יחד עם זאת, אי-אפשר למנוע מאדם שהכניס פריט לארץ כחוק, להוציאו כחוק. כפי שנאמר פעמים רבות במהלך הדיונים – ובצורה הברורה ביותר על ידי האוצרת הראשית של האגף לאמנות ותרבות יהודית של מוזיאון ישראל ד"ר רחל צרפתי – הנזק התדמיתי והתרבותי של איסור ייצוא המחזור גדול ובעל השלכות רבות לגבי השאלות עתידיות על ידי אספנים ואף על ידי מוזיאונים בחו"ל.

לאור הנאמר לעיל, מצד אחד אין לגרום לד"ר יסלזון עוגמת נפש נוספת באיסור הוצאת המחזור מהארץ. יחד עם זאת, יש לחייב את ד"ר יסלזון לחתום על הסכם עם המדינה המיוצגת על ידי

המשיבה (שיחייב גם את יורשיו), המבהיר את הסטטוס העתידי של המחזור, ז.א., מתן אופציה ראשונית של רכישתו על ידי מדינת ישראל, ואם זה לא יצלח – מתן אופציה לרכישה על ידי מוזיאון או מוסד מחקרי ציבורי בחו"ל, עמם יוכל מוזיאון ישראל (או מוסד מחקרי אחר מטעם מדינת ישראל) לקיים השאלות רשמיות. בנוסף, יש לבקש מד"ר יסלזון התחייבות, לפיה בתקופה שבמהלכה יהיה המחזור חלק מהאוסף הפרטי של משפחתו, ימשיך לנהוג בפתיחות ושיתוף פעולה, תוך מתן גישה למדענים מומחים בהתאם לבקשה רשמית מטעם המדינה.

אחרית דבר

ביום 12.3.2023 הגיע לוועדה מכתב מטעם המשיבה ובו הצביע עו"ד בהט על אפשרות עתידית של שינוי הסטטוס שלי כחברה בוועדה זו בעקבות סוגיה מנהלית הקשורה בחפירה בצפון הארץ בה אני מעורבת. ציינתי בפני מנהל המרחב ברשות העתיקות, ד"ר כמיל סארי, באופן פרטי ולא רשמי, שאם יהיה צורך לדון בסוגיה ובהיבטים החוקיים, אפרוש מהועדה ואף הצעתי לד"ר סארי בדרך חברית להתייעץ עם עו"ד בהט. מאחר שהעניינים הסתדרו בפשרה סבירה ללא צורך בדיונים פורמליים, העניין ירד מסדר היום ואני ממשיכה ואמשיך בחברותי ובפעילותי בוועדה זו.

ד"ר קטיה ציטרין-סלברמן – חברת הועדה

הוחלט ברוב דעות כאמור בהחלטה של יו"ר הועדה, עו"ד יול ברדוש, לרבות החלק האופרטיבי בסעיף 40 בסופה של אותה החלטה.

ניתן היום, 20.3.2023, בהעדר הצדדים.

ד"ר יובל יקותיאל
חבר הועדה

ד"ר קטיה ציטרין-סלברמן
חברת הועדה

עו"ד יול ברדוש
יו"ר הועדה